

บทที่ 3

การสำรวจหมู่บ้านชนาการข้าวและชนาการปื๋ย

3.1 การสำรวจผลผลิตทางการเกษตร

จากตารางที่แสดงข้างท้ายนี้แสดงให้เห็นภาพของการปลูกพืชเศรษฐกิจในแต่ละหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง และจากการศึกษาที่เป็นที่น่าสังเกตว่าทุกหมู่บ้านจะมีการปลูกข้าวไว้ แต่เป็นเพียงการปลูกเพื่อการบริโภคในหมู่บ้านเท่านั้น

ตารางแสดง ประเภทของพืชเศรษฐกิจที่ปลูกแยกตามหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง

หมู่บ้าน	ข้าวเก่า	ข้าวโผลด	ปื๋ย	ถั่วเหลือง	เป็อก	อื่น ๆ
ห้วยอื่น		X	X	X		
แคววัวดำ	X	X	X	X	X	
ออบเสื่อหวาน	X	X	X	X	X	
สันป่าไร่				X		
ห้วยมะไฟ				X		กระเทียม
เต่าฟู		X		X		ถั่วลิสง กะหล่ำปลี
เจดีย์โคะ		X		X		ถั่วลิสง
ห้วยตอง					X	
แม่ปูนล่าง		X	X			ถั่วแดง
นาเกลือหอย		พืชโครงการหลวง				

3.2 การสำรวจหมู่บ้านชนาการข้าว

การบันทึกสภาพของชนาการข้าวและชนาการปื๋ยของหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละหมู่บ้าน จะศึกษาถึงลักษณะของหมู่บ้าน กิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และความต้องการความช่วยเหลือจากโครงการ ฯ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากผู้ที่เป็นสมาชิก และไม่ใช้สมาชิก ตลอดจนคณะกรรมการชนาการในหมู่บ้านนั้น ๆ

ธนาคารข้าว

บ้านห้วยอื่น

ต. เทิดไทย กิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

1. ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน

หมู่บ้านห้วยอื่นเป็นหมู่บ้านครีเตียนชาวเขาเผ่าลาหู่และอาข่า ตั้งขึ้นมาได้ประมาณ 15 ปี ซึ่งชาวข่าอพยพมาจากหมู่บ้านอื่น ๆ มีประชากร 4 ครอบครัว และมีประชากรที่เป็นคนไทยอยู่บ้างเล็กน้อย

หมู่บ้านไม่มีไฟฟ้าใช้ ถนนเข้าไปเป็นหมู่บ้านเป็นถนนลูกรังและการเดินทางจะลำบากมากโดยเฉพาะในฤดูฝน มีระบบประปาภูเขาใช้ในหมู่บ้าน

พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง ขิง การส่งพืชผลเหล่านี้จะผ่านพ่อค้าคนกลางจากหมู่บ้านเทิดไทย และศูนย์กลางรับซื้อพืชผลในท้องถิ่น และชาวบ้านส่วนใหญ่ยังหางานรับจ้างเพื่อนำเงินที่ได้มาลงทุนปลูกริษด้วย

มีเงินกองทุนช่วยเหลือหมู่บ้าน แต่ไม่ใช่ของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง จำนวนถึง 35,000 บาท สมาชิกสามารถยืมได้ตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป ในการชำระคืนต้องชำระคืนพร้อมทั้งดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท ภายในเวลา 3 เดือน นอกจากนี้เงินหมู่บ้านยังปลูกริษไม่โตเร็วโดยปลูกรอบ ๆ ป่าเพื่อทดแทนต้นไม้ที่ตัดไปใช้สำหรับทำฟืนเพื่อหุงต้ม

2. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง กิจกรรมที่สนับสนุนในหมู่บ้าน

ธนาคารข้าวเริ่มขึ้นเมื่อ 5 ปีที่แล้วจากสมาชิก 44 คน แต่ปัจจุบันลดเหลือ 33 คน เพราะครอบครัวย้ายไปอยู่ถิ่นอื่น เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกิน แต่ก็ไม่มีสมาชิกคนใดเลิกล้มธนาคารในหมู่บ้าน สมาชิกจ่ายค่าสมาชิกเป็นข้าวคละ 5 ถัง สมาชิกใหม่จะต้องได้รับการยอมรับและไม่อนุญาตให้คนที่ไม่เป็นสมาชิกยืมข้าว ธนาคารข้าวจะมีคณะกรรมการ 7 คน

ใน 2 ปีแรกของการตั้งธนาคาร, การยืมข้าวมีจำนวนถึงร้อยละ 30 ต่อมาลดลงเหลือ ร้อยละ 20 การจ่ายคืนไม่จำเป็นต้องเป็นข้าวก็ได้ อัตราการยืมข้าวครอบครัวละ 15 ถัง หรืออยู่ในระดับ 10-15 ถังโดยประมาณ แต่อย่างไรก็ตามบางครอบครัวอาจจะสูงถึง 30-40 ถัง และข้าวที่ปลูกริษสามารถเก็บเกี่ยวมาใช้ได้ทันเวลา

การคัดเลือกกรรมการเข้ามาบริหารงาน จะทำการคัดเลือกทุก ๆ 2 ปี แต่ถ้ามีความจำเป็นเร่งด่วนหรือฉุกเฉินอาจจะเลือกกรรมการชุดเดิมอีกก็ได้ กรรมการจะต้องมีการประชุมทุก ๆ 3 เดือน หลังจากเสร็จจมนัติการในวันอาทิตย์ จากนั้นข่าวก็จะถูกนำมาแจกจ่ายให้กับผู้ที่ต้องการยืมข่าวในวันจันทร์

บันทึกการทำงานของธนาคารข้าวบ้านห้วยอิน

ปี	จำนวนสมาชิก	จำนวนข้าวในธนาคาร(กิง)
2532	44	283
2533	28	280
2534	37	381
2535	34	508.5
2538	35	581+228 = 809*

* (ยืมจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เพื่อซื้อข้าว 8,000 บาท)

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

ปัญหาของธนาคารมีเข้ามาจากชาวบ้านหรือคณะกรรมการแต่พวกเขายืนยันว่ามันเกิดจากการเพิ่มจำนวนของข้าวในแต่ละปีต่ออัตราการสงคืน เขาจะต้องเพิ่มจำนวนของข้าวมากขึ้นเพื่อพัฒนาโครงการฯ อย่งไรก็ตามเขาก็ได้กล่าวต่อไปว่า จำนวนพืชผลหรือผลผลิตที่ได้ลดลง ขณะเดียวกันกรมป่าไม้ก็ไม่อนุญาตให้ขยายพื้นที่เพาะปลูก ในปี 2535 คณะกรรมการของธนาคารได้ยืมเงินจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง จำนวน 8,000 บาท เพื่อซื้อข้าวเพิ่มขึ้นตามความต้องการของชาวบ้าน อัตราจำนวนข้าวที่ยืมสำหรับแต่ละครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นในขณะที่ยังไม่ได้ชำระข้าวที่ยืมไปก่อนหน้านี้ สภาวะเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าในอนาคตหมู่บ้านจะต้องประสบกับสภาวะขาดแคลนข้าวที่จะสำรองไว้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ

4. ความต้องการความช่วยเหลือของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

สิ่งที่ชาวบ้านต้องการคือ การช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดตั้งธนาคารปุ๋ยและเงินทุนสำหรับการ

กู้ยืม

บ้านแคว้วคำ
ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1. ลักษณะโดยทั่วไปของหมู่บ้าน

เป็นหมู่บ้านเขาเขาเผ่ากะเหรี่ยง ตั้งขึ้นมาประมาณ 34 ปีมาแล้ว มีประชากร 194 คน ในจำนวน 38 ครัวเรือน ไม่มีประชากรไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่เลย ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำกก อยู่ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 40 กิโลเมตร ถนนเข้าหมู่บ้านเป็นดินลูกรังซึ่งการคมนาคมลำบากมากโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ไม่มีไฟฟ้า แต่มีการใช้ปะปาภูเขา ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคริสเตียน

พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่คือ ข้าวเหนียว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ขิง และเผือก พืชผลต่าง ๆ จะถูกนำมาขายในตัวเมืองเชียงรายในขณะที่บางคนก็ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ชาวบ้านบางคนก็รับจ้างทำงาน (ซึ่งมีจำนวนน้อยมาก) เพื่อเอาค่าจ้างมาจ่ายค่าแรงในไร่ของตนเอง

หมู่บ้านนี้จะมีน้ำใช้ได้ดีถ้าได้รับการสนับสนุนโครงการขุดแม่ น้ำกก โครงการเขื่อนน้ำอยู่ในความควบคุมของรัฐบาล ซึ่งชาวบ้านไม่มีความมั่นใจในการพัฒนากิจกรรมในระยะยาวนี้เลย

นอกเหนือจากธนาคารข้าวแล้ว ยังมีกลุ่มสตรี กลุ่มหอมผ้า กลุ่มอนุรักษ์แม่ น้ำกก กลุ่มอนุชน และกลุ่มสหกรณ์ร้านค้าอีกด้วย

2. โครงการพัฒนาชุมชนเสี่ยงตนเอง กิจกรรมที่สนับสนุนในหมู่บ้าน

สมาชิกทั้ง 29 คนของธนาคารข้าวซึ่งเป็นผู้ร่วมจัดตั้งธนาคารข้าวมาได้ 4 ปี เป็นคริสเตียนทั้งหมด และหลายคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสามารถยืมข้าวได้ในฐานะเป็นพ่อหรือลูกของสมาชิก ค่าธรรมเนียมการเข้าเป็นสมาชิกคือข้าว 5 ถัง การยืมข้าวไปจะต้องมีการจ่ายคืนพร้อมทั้งดอกเบี้ยร้อยละ 30 และไม่ต้องชำระเป็นเงินก็ได้ อัตราการยืมต่อครัวเรือนประมาณ 500 กิโลกรัม การกำหนดเช่นนี้เพื่อให้มีข้าวอย่างเพียงพออยู่ในธนาคารตั้งแต่ได้เงินช่วยเหลือจาก โครงการพัฒนาชุมชนเสี่ยงตนเอง

การบริหารของธนาคารบริหารโดยคณะกรรมการ 7 คน ซึ่งจะมีการคัดเลือกทุก ๆ ปี สมาชิกอาจจะได้รับการคัดเลือกก็ได้ และมีการประชุมทุกเดือน

ระบบการจัดการบัญชีโดยหัวหน้าธนาคารหมู่บ้าน ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นไปไม่ได้ที่จะไม่ทำการรวบรวมยอดการยืมข้าวและการจ่ายคืน ในแต่ละปี ควรจะมีการรวบรวมยอดการยืมและชำระคืนให้เรียบร้อย

คลังเก็บข้าวก็จะสะดวกสบายในการแยกแยะการเก็บและป้องกันหนูกัด และจำเป็นที่จะนำมาเปรียบเทียบกับในอนาคตต่อไป

บันทึกการทำงานของธนาคารข้าวบ้านแคววัวดำ

ปี	จำนวนสมาชิก	จำนวนข้าว(ก.ก)	จำนวนที่ยืม
2534	29	3,878	3,789
2535	29	4,924	4,520
2536	29	7,909*	7,406
2537	29	8,840	

* (ยืมจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เพื่อซื้อข้าวจำนวน 8,028 บาท)

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

ไม่มีรายงานถึงปัญหาการทำงานของธนาคาร ปัญหาที่ได้รับรายงานทั่วไปส่วนใหญ่คือ หนูกัดกินเมล็ดข้าว จำนวนข้าวที่ยืมมีอัตราสูงขึ้น ในแต่ละปีหมู่บ้านจะมีปัญหาในอนาคต เมื่อชาวบ้านไม่สามารถทำข้าวมาราคินได้ (คนหนึ่งให้ข้อสังเกตว่าบางครั้งหรือมีปัญหาในการชำระข้าวคิน เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว, ถึงแม้ว่าคณะกรรมการจะชี้แจงถึงจำนวนที่ยืมไปและจำนวนที่ต้องการชำระคิน) ชาวบ้านได้กล่าวถึงปัญหาในระยะ 2 ปีที่ผ่านมาว่าเป็นเพราะปัญหาโรคราบอดของข้าว

4. การช่วยเหลือของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

สมาชิกต้องการให้มีการสนับสนุนธนาคารข้าวให้ดำเนินต่อไป และต้องการความช่วยเหลือในการดำเนินงานจากโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ด้วย

บ้านออบเสื่อแหวน
ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1. ลักษณะโดยทั่วไปของหมู่บ้าน

เป็นหมู่บ้านเขาเขาเย่าลาหู่ ตั้งขึ้นมาเมื่อ 30 ปีที่แล้ว ขณะนี้มี 47 หลังคาเรือน มีประชากร 214 คน เป็นที่น้ำสังเกตว่าในจำนวนนี้ไม่มีประชากรไทย หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำกก ถนนเป็นดินลูกรัง ซึ่งลำบากต่อการคมนาคมโดยเฉพาะในฤดูฝน ในหมู่บ้านไม่มีไฟฟ้าใช้

พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ขิง และเยือก พืชผลต่าง ๆ ถูกนำมาขายทั้งในตัวเมืองและโดยพ่อค้าคนกลาง

หมู่บ้านนี้จะมีน้ำใช้อย่างดีถ้าได้รับการสนับสนุนจากโครงการเขื่อนแม่ฟ้าหลวง โครงการนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลซึ่งชาวบ้านไม่ค่อยจะเชื่อมั่นในกิจกรรมระยะยาวนี้ได้

นอกจากธนาคารข้าวทั้ง 3 แห่ง (1 ใน 3 ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง) ในหมู่บ้านยังมี ธนาคารข้าวโพด และกลุ่มออมทรัพย์อีกด้วย แต่ยังไม่มีการประเมินผลความร่วมมือระหว่าง โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง และโครงการอื่น ๆ

2. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง กิจกรรมที่สนับสนุนในหมู่บ้าน

ลักษณะเด่นของหมู่บ้านนี้จำแนกได้คือ มีธนาคารข้าว 3 แห่ง แห่งแรกสร้างขึ้นมาจากด้วยข้าวเพียง 15 ถึง ซึ่งอัตราการยืมข้าวน้อยมาก เริ่มต้นโดยโครงการ HDWC ต่อมาธนาคารแห่งนี้มีข้าวเพิ่มขึ้นถึง 30 ถึง แต่ไม่มีที่เก็บ ถึงแม้ว่าสมาชิกของธนาคารข้าวของโครงการ HDWC จะไม่ได้รับการสอบถามเหมือนกับสมาชิกของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง แต่จากการพูดคุยกับสมาชิกของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ปรากฏว่าการยืมข้าวของโครงการ HDWC มีลักษณะการยืมที่ "เพิ่มพูน" ตัวอย่างเช่น ผู้ขอยืมต้องถวายเป็นค่าในจำนวนเท่าเดิมอีกหลังจากยืมไปแล้วครั้งหนึ่งและยังไม่ได้ชำระคืน

ธนาคารข้าวของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เริ่มต้นเมื่อ 4 ปีที่แล้วด้วยจำนวนสมาชิกเพียง 18 คน หลังจากนั้นอีก 3 ปี (ICA) ก็ได้เริ่มจัดตั้งธนาคารข้าวแห่งที่ 3 ด้วยข้าวจำนวน 100 ถึง ผู้ให้คำสัมภาษณ์ได้ยืนยันว่า ICA ต้องการให้ทุนการศึกษาแก่เด็ก ๆ ทุกครัวเรือนร่วมกับให้การช่วยเหลือในด้านธนาคารข้าวด้วย ธนาคารข้าวของ ICA จะเก็บไว้ใน ศาลาในบริเวณบ้านของศิษยาภิบาล และสมาชิกของธนาคารไม่ต้องถูกสอบถามก่อน

ธนาคารข้าวของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง มีได้หวังผลกำไรเลยเมื่อเทียบกับธนาคารอื่น ๆ ซึ่งเรียกเก็บค่าธรรมเนียมค่าเป็นสมาชิก 120 บาท และข้าวอีก 5 ถัง ซึ่งต่อมากำหนดค่าธรรมเนียมที่เป็นเงินสดได้ยกเลิกไปแต่ยังคงจ่ายค่าข้าวจำนวน 5 ถังเหมือนเดิม อัตราดอกเบี้ยการยืมข้าวมีจำนวนลดลงจากเดิมร้อยละ 40 เป็น ร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับธนาคารอื่น ขัณูชีพของโครงการไม่สามารถตรวจสอบได้ เนื่องจากการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ของโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง และปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินของธนาคารเพราะผู้ดูแลทรัพย์สินไม่เข้าใจและไม่สามารถเขียนภาษาไทยได้ (ชาวบ้านพูดภาษาถิ่นและภาษาไทยกลางได้น้อยมาก) คลังธนาคารข้าวของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ประสบปัญหาเกี่ยวกับหนู ในขณะที่ยังมีด้านอื่น ๆ สะดวกสบายทุกอย่าง

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

ยอดรวมของสมาชิกมีจำนวนลดลง อันเนื่องมาจากการย้ายถิ่น คณะกรรมการได้กล่าวหาว่าชาวบ้านต้องการมาเข้าร่วมโครงการแต่พวกเขาไม่มีค่าเข้าเป็นสมาชิกคือข้าว 5 ถัง และยังคงกล่าวต่อไปอีกว่าชาวบ้านต้องการให้ธนาคารข้าวของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ประสบผลสำเร็จและเป็นแบบอย่างของธนาคารอื่น ๆ ที่ชาวบ้านสามารถทำได้ด้วยตัวเอง

จากการศึกษาพบว่ามิข้อสังเกตว่าภายในหมู่บ้าน ไม่มีการหารือกันในระหว่างการสอบถาม อันเป็นผลทางลบทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อโครงการธนาคารข้าวของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง

4. ความต้องการการช่วยเหลือจากโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ได้รับถวรายืนยันว่าไม่ต้องการความช่วยเหลือจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง

บ้านห้วยมะไฟ

ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน

ประชากรหมู่บ้านนี้เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง หมู่บ้านตั้งขึ้นมาเมื่อ 50 ปีมาแล้ว มีประชากร 103 คนในจำนวน 28 ครอบครัว ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ มีบางคนนับถือ ศาสนาพุทธในหมู่บ้านไม่มีไฟฟ้าใช้ และถนนเข้าสู่หมู่บ้านเป็นทางที่ค่อนข้างจะลำบาก

พืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ได้แก่ ถั่วเหลือง กระเทียม และขายกันภายในหมู่บ้าน บางคนก็เช่ารถ เพื่อบรรทุกพืชไร่มาขายในเมือง

ในหมู่บ้านไม่มีธนาคารหรือกิจกรรมอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับธนาคารเลย

2. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง กิจกรรมที่สนับสนุนในหมู่บ้าน

สมาชิกของธนาคารมีจำนวน 20 คน แต่ละคนจ่ายค่าเข้าเป็นสมาชิกเป็นข้าวคนละ 5 ถึง อัตราดอกเบี้ยการยืมข้าวจะคิดในอัตราร้อยละ 20 การชำระคืนต้องนำข้าวมาคืนจะไม่รับเงินสด เมื่อนำข้าวมาคืนเร็วข้าวนั้นก็จะถูกขายไปและก็จะซื้อข้าวใหม่มาเก็บไว้ในธนาคาร คณะกรรมการของธนาคารก็จะวางแผนงานกันว่าเมื่อข้าวในคลังมีจำนวนเพิ่มขึ้นและเกินจำนวนที่ต้องการยืมแล้ว ก็จะนำข้าวนั้นไปขาย ผลกำไรที่ได้ก็จะนำมาแบ่งให้สมาชิกในจำนวนเท่า ๆ กัน นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในการยืมด้วยคือ อัตราการยืมข้าวไม่เกิน 12 ถึง ถ้ายืมเงินจะยืมได้ครั้งละ 500 บาท

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

สมาชิกพึงพอใจต่อระบบการบัญชี ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบมาตราของข้าวจากถังเป็น กิโลกรัม (การเปลี่ยนมาตราจากถังเป็นกิโลกรัมจะต่างกันขนาด "ถัง" (ปริมาตร) ของการวัดในหมู่บ้าน) จำนวนข้าวในธนาคารจะต้องมีมาตรฐาน 300 ถึง

มีการกำหนดการประชุมของธนาคาร 2-3 ครั้งต่อปี โดยคณะกรรมการจะพิจารณาร่วมกัน สมาชิกของธนาคารต้องการการอบรมเกี่ยวกับ การทำบัญชีทรัพย์สินของธนาคาร แรงผลักดันที่ทำให้ชาวบ้านทุกคนต่างก็ทำงานอย่างเอาใจจริงเอาใจก็คือ ต้องการให้ธนาคารประสบผลสำเร็จ และปรารถนาที่จะเลี้ยงตัวเองได้ โดยไม่ต้องรอโชคชะตาในอนาคต (ศึกษาภิบาลจะเป็นหัวหน้าโครงการ) สมาชิกต่างก็ขึ้นชอบกับธนาคาร ข้าวนี้มาก เพราะไม่ต้องเสียเวลาเดินทางเข้ามาซื้อในเมืองในระยะทางที่ไกล ๆ อีกต่อไป

4. ความต้องการความช่วยเหลือจากโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

ต้องการให้ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เพิ่มการจัดตั้งธนาคารปู และในขณะเดียวกัน ก็ต้องการรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตพืชผลต่าง ๆ ด้วย

PAYAP UNIVERSITY

บ้านนาเกลือหอย
ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1. ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน

บ้านนาเกลือหอยเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง จำนวน 26 ครัวเรือน มีประชากร 184 คน ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์ และนับถือศาสนาพุทธ 3 ครัวเรือน หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นมาเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ถนนยังไม่ได้ลาดยาง แต่มีน้ำปะปาใช้

ในหมู่บ้านมีโครงการหลวงซึ่งให้การสนับสนุนการปลูกพืชพันธุ์ใหม่ เช่น ปักทองญี่ปุ่น ผักหวาน เป็นต้น แต่รายได้จากผลผลิตเหล่านี้ค่อนข้างต่ำ: โดยกว่า 2,000 บาท/ครอบครัว/ปี ชาวบ้านได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุสำคัญคือไม่มีมาตรการราคาพืชผล และชาวบ้านไม่มีอำนาจที่จะกำหนดราคาขายพืชผลเหล่านั้นได้

ชาวบ้านในหมู่บ้านต้องการที่จะช่วยเหลือตัวเองมากที่สุด และพร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามจำเป็นด้วย

2. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง กิจกรรมที่สนับสนุนในหมู่บ้าน

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ได้เริ่มกิจกรรมในหมู่บ้านนี้ด้วยการจัดตั้งธนาคารข้าวเมื่อปี พ.ศ.2533 จากจำนวนสมาชิก 27 ครัวเรือน แต่ละครอบครัวจะร่วมหุ้นกันด้วยข้าวครอบครัวละจำนวน 5 ถึง 10 กิโลกรัมเก็บทุกครัวเรือนได้ให้ข้าว 10-11 ถัง และจำนวนข้าวที่นิยมจากธนาคารนี้ก็มีจำนวนไม่เท่ากัน เพราะบางครอบครัวก็ปลูกข้าวได้ไม่เพียงพอ รายได้ส่วนใหญ่ทั่วไปมาจากการขายพืชไร่และรับจ้าง ซึ่งไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย สถานที่เก็บข้าวในที่ค่อนข้างจะสะดวกแต่มีขนาดเล็กจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของหมู่บ้าน : ผลผลิตที่เก็บมากจนเต็มออกมา การจะได้มีการขยายใหญ่ขึ้น ครั้งหนึ่งเมื่อไปดูที่เก็บข้าวก็พบหนูที่ จะมากินข้าว ถึงแม้ว่ายุ้งที่เก็บข้าวจะมีถังกะสีปกคลุมอยู่ และบันไดที่ใช้ปีนขึ้นไปบนยุ้งก็ไม่มีกรงเหล็กเมื่อใช้แล้ว ดังนั้นปัญหาที่น่าจะแก้ไขได้คือ ทำประตูให้แน่นหนาและเก็บบันไดให้เรียบร้อยเมื่อใช้เสร็จทุกครั้ง

คณะกรรมการจะมีการประชุมปีละ 5 ครั้ง สมาชิกที่ไม่มาประชุมจะถูกปรับครั้งละ 5 บาท คณะกรรมการชี้แจงว่า ถ้าสมาชิกไม่ชำระคืนกรรมการจะกำหนดนโยบายขึ้นมาใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏว่ามีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น (เป็นการดีที่จะทำเช่นนั้น เพราะมันอาจจะเกิดปัญหาดังกล่าวในอนาคตข้างหน้าได้ อันเนื่องมาจากผลผลิตมีระดับต่ำ)

ประธานคณะกรรมการจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการธนาคาร ตลอดจน ปักอบรม ถึงการจดบันทึกการทรัพย์สินต่าง ๆ ด้วย

บันทึกการทำงานของธนาคารข้าวบ้านแก่งเล็ดหอย

ปี	จำนวนสมาชิก	จำนวนข้าวในธนาคาร (ถัง)
2533	27	204
2534	27	355
2535	27	430
2536	28*	468
2537	28	440/685**

* สมาชิกเสียชีวิต 1 คน ในปีค.ศ. 1993

** ข้าวที่เพิ่มขึ้นจำนวน 245 ถังคือข้าวที่ยืมจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง

3. ปัญหาในกระบวนการปฏิบัติงานของธนาคาร

มีการถกเถียงกันอย่างถูกต้องและชัดเจน ตลอดจนผู้ดูแลทรัพย์สินมีความกระตือรือร้นต่อหน้าที่อย่างดียิ่ง

เป้าหมายหนึ่งของคณะกรรมการในการทำงานคือ ต้องการให้ข้าวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ชาวบ้านจะยังไม่ประสบกับสภาวะขาดแคลนข้าวก็ตาม

4. ความต้องการการช่วยเหลือจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

สมาชิกและคณะกรรมการแสดงความจำนงว่าต้องการความช่วยเหลือในด้านขบวนการเทคนิคใหม่ ๆ ทางด้านการเกษตร

5 การสำรวจหมู่บ้านธนาคารปุ๋ย

ต่อไปนี้เป็นถกเถียงการสำรวจหมู่บ้านธนาคารปุ๋ย โดยการสนับสนุนของกิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในแต่ละหมู่บ้าน โดยศึกษาสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ตลอดจน ศึกษาถึงปัญหาในการทำงาน (ถ้ามี) และสัมภาษณ์ชาวบ้านถึงความต้องการว่าอยากจะได้ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ช่วยเหลือด้านใดบ้าง

ธนาคารปุย

บ้านสันป่าไร่

ตำบลแม่จะเรา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

1. ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้าน

บ้านสันป่าไร่เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีประชากรมากกว่า 200 ครอบครัว แบ่งออกเป็นหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน ตั้งมาแล้วประมาณ 30 ปี ประชากรนับถือศาสนาคริสต์ทั้งนิกายโปรเตสแตนต์และคาทอลิก และศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีไฟฟ้าและน้ำประปา ถนนในหมู่บ้านลาดยางแอสฟัลต์ แต่ก็มีบางส่วนที่ยังไม่ได้ลาดยาง

พืชผลที่ปลูกส่วนใหญ่ได้แก่ ถั่วเหลือง โดยจะขายให้กับพ่อค้าที่มาจากอำเภอแม่ระมาดและจากที่อื่น ๆ นอกเหนือจากธนาคารปุยแล้วในหมู่บ้านก็ยังมีธนาคารข้าวด้วย (ดอกเบี้ยร้อยละ 10)

2. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง กิจกรรมที่สนับสนุนในหมู่บ้าน

ธนาคารปุยได้จัดตั้งขึ้นมาได้ประมาณ 5 ปีมาแล้ว โดยเริ่มจากสมาชิก 43 คน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนได้จ่ายค่าธรรมเนียมแรกเข้าเป็นสมาชิกคนละ 200 บาท และคนอื่น ๆ ก็เริ่มทยอยเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นหลังจากดำเนินการมาได้ 5 ปี ธนาคารจะเป็นผู้ซื้อปุยเมื่อรวมทั้งค่าขนส่งต่าง ๆ ราคาปุยจะอยู่ในราคาถุงละ 480-480 บาท และสมาชิกจะซื้อปุยได้ในราคาถุงละ 500 บาท และจะต้องชำระคืนภายในปีนั้น ๆ

คณะกรรมการจะจัดการประชุมปีละ 2 ครั้ง โดยหัวข้อของการประชุมคือบทบาทการทำงานในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา จุดรวมของปัญหาคือทำอย่างไรสมาชิกจึงจะสามารถนำข้าวมาชำระคืนได้ และไม่มีการปรับเงินเมื่อนำมาชำระช้ากว่ากำหนด

ทรัพย์สินของธนาคารจะต้องบันทึกลงในบัญชี สมาชิกทุกคนจะได้รับการฝึกอบรมถึงวิธีการใช้ปุย และความรู้เกี่ยวกับโรคระบาด

บันทึกการทำงานของธนาคารข้าวบ้านสันป่าไร่

ปี	จำนวนสมาชิก	จำนวนข้าวในธนาคาร(ถัง)
2534	20	234
2535	20	304
2536	20	298*

หมายเหตุ จำนวนข้าวในปี 2535-2536 ไม่เพิ่มขึ้น สาเหตุที่ลดลง เป็นเพราะการเปลี่ยนมาตราวัด(ถัง) เป็น กิโลกรัม

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

บัญชีของธนาคารจะต้องมีการนำเข้าบัญชีทุกวัน จะไม่มีการจดบันทึกเป็นรายปีเพราะเป็นการยากที่จะรวมยอดเงินทุนคงเหลือและรายจ่ายประจำปี ฯลฯ ปัญหาใหญ่ใน 2 ปีแรกของศูนย์ธนาคารปุ๋ยคือ การจัดการเงินทุนของธนาคาร

การชำระคืนตรงเวลา แต่ 3 ปีหลังต่อมาสมาชิกบางคนเริ่มส่งชำระคืนช้าลง ซึ่งเป็นตัวอย่างของคนอื่น ๆ ที่กระทำเลียนแบบกันต่อมา ทำให้เงินมีจำนวนลดน้อยลง ปัญหาความสับสนหลายอย่าง ๆ ที่ติดตามมา คือ การที่ประธานคณะกรรมการได้ตัดสินใจให้ชาวบ้านกู้ยืมเงินโดยได้มีการหารือกับคณะกรรมการ (ธนาคารไม่มีนโยบายที่จะให้ยืมเงินทุน) มีคนหนึ่งยืมเงินไปจำนวน 10,000 บาท ยังไม่ได้ชำระคืน ผลสุดท้ายคือสมาชิกต้องไปหาปุ๋ยจากแหล่งอื่น ซึ่งต้องกู้เงินจากนายทุนที่ต้องเสียค่าดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 5 ต่อเดือน ในขณะที่ธนาคารมีเงินไม่เพียงพอให้กับสมาชิกได้ยืม สมาชิกได้ให้ความคิดเห็นว่าปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีสาเหตุมาจาก " การขาดความร่วมมือกันที่จะเลี้ยงตนเอง"

4. ความต้องการความช่วยเหลือจากโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

เนื่องจากปัญหาที่ไม่มีกรชำระคืน ชาวบ้านบางคนจึงอยากจะยุบโครงการและเริ่มต้นใหม่ และคนอื่น ๆ ได้ให้ความเห็นว่าควรที่จะทำทุกอย่างให้ถูกต้องและเริ่มต้นธนาคารใหม่ และต่อมาควรจะมีกรฝึกอบรมว่าทำอย่างไรที่จะทำให้ผลผลิตมีจำนวนมากขึ้น

บ้านเล่าฟู ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑. สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นมาได้ประมาณ 20 ปี หัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้มีความสามารถสูงเป็นพิเศษ หมู่บ้านนี้เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและเป็นเงินฮ่อ มีประชากรรวมทั้งสิ้น 570 คน มี 87 ครัวเรือน หมู่บ้านตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำจัน และติดกับถนนใหญ่ ในหมู่บ้านมีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้

พืชเศรษฐกิจที่ปลูกได้แก่ ลิ้นจี่ ขิง ถั่วเหลือง และข้าวโพด ลิ้นจี่จะถูกนำมาขายให้กับโรงงานในอำเภอแม่จัน : และพืชผลต่าง ๆ ก็จะถูกนำมาขายในเมืองและขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในหมู่บ้าน ชาวบ้านหลายคนออกจากหมู่บ้านเพื่อเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ภูเก็ต หรือไต้หวัน

หมู่บ้านยังมีศูนย์กลางที่จะให้ชาวบ้านได้เจอศูนย์ป่าและศูนย์ฯ นี้ก็ประสบผลสำเร็จด้วย ในกรณีของธนาคารปุ๋ยก็จะมีคลังเก็บปุ๋ย ธนาคารควาย ธนาคารข้าว เริ่มจัดตั้งโดย HDWC, และเงินทุนช่วยเหลือหมู่บ้าน ตลอดจนอุตสาหกรรมในหมู่บ้านก็มีการวางแผนงานในอนาคตที่จะส่งเสริมอบรมการเลี้ยงสุกรที่นำมาจากไต้หวัน โดยการสนับสนุนของความตกลงร่วมมือกันระหว่างคริสเตียนชาวไต้หวัน กับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์

๒. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง-กิจกรรมที่สนับสนุนเป็นหมู่บ้าน

ธนาคารปุ๋ยมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 29 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากเดิม 21 คน สมาชิกจะต้องจ่ายเงินค่าธรรมเนียมเข้าเป็นสมาชิกคนละ 200 บาท ชาวบ้านจะเขียนรายละเอียดการปลูกที่ตนเองต้องการจากนั้นโครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ก็จะไปซื้อปุ๋ยโดยคิดค่าขนส่งในราคา 5 บาทต่อไร่ หนึ่งไร่ปุ๋ย 50 กิโลกรัม ซึ่งทางธนาคารจะเป็นผู้จ่ายให้กิน โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง (และ ๖๖ ไร่แรก ที่สมาชิกจะต้องจ่ายคืน) ในแต่ละปีธนาคารจะเป็นผู้จำหน่ายปุ๋ยจำนวน 200 ถุง สมาชิกจะจ่ายเงินให้กับธนาคารประมาณ 1๖-๑๐ บาทต่อถุง ซึ่งเป็นภาระประหยัดเงินกว่าการที่จะต้องเข้าไปซื้อเองที่ในเมือง ที่เก็บปุ๋ยจัดเก็บไว้ในที่ปลอดภัยและสะอาด คณะกรรมการบริหารมาเมย์จำนวน 7 คน

เป็นที่คาดหวังกันว่าในปีหน้า (พ.ศ. ๒๕๑๖) โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ซึ่งได้ให้ยืมเงินจำนวน 44,๓4๓ บาท และการจ่ายเงินคืนอยู่ในระดับสมดุลย์กัน หลังจากจ่ายคืนแล้วคงเหลือเงิน ค้างชำระ ๒๖,44๑ บาท มีปัญหาที่จะต้องแก้ไขมาอีก การขอยืมเงินจากศูนย์พัฒนาชนบทในระยะเริ่มแรก อย่างไม่ดี ผู้ดูแลทรัพย์สินก็มีได้ใช้ปัญญาของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง และได้ใช้แนวทาง ๆ ตามแบบชุมชนและมาเมย์ ที่ใช้ในการนำปัญญาวิถีที่เป็นมาหาพ่อ

การบันทึกการหักงานของหนี้เสีย บ้านเช่าผู้

ปี	จำนวนสมาชิก	จำนวนปุ๋ยที่ซื้อเป็นถุง	ราคาปุ๋ย
2534	21	70	22,880
2535	ไม่มีข้อมูล	70	12,870
2536	ไม่มีข้อมูล	174	18,910
2537	20	172	ไม่มีข้อมูล

หมายเหตุ

- ในปีที่เริ่มดำเนินการ ปี 2534 ยืมเงินจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง 44,830 บาท เพื่อก่อสร้างที่เก็บปุ๋ย และซื้อปุ๋ย/ยาฆ่าแมลง เงินจำนวนเงินยังคงค้างชำระอยู่ 8,926 บาท เงินทุนของธนาคารมียอดรวมทั้งสิ้น 28,875 บาท

- ราคาของปุ๋ยขึ้นอยู่กับชนิดของปุ๋ย

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

การประชุมจะจัดขึ้นปีละ 4 ครั้ง ถึงแม้ว่าสมาชิกจะมาร่วมมีจำนวนจำกัด แต่การดำเนินงานก็เป็นไปอย่างราบเรียบ

ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืน : จอมภรตศึกษาพบว่าชาวบ้านค่อนข้างจะมีประสพการณ์ในด้านหลักการคำนวณ

การจดบันทึกต่าง ๆ จะใช้ภาษาพื้นบ้าน และไม่ใช้เนียบของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง; แต่ถึงกระนั้นก็ตาม, การบันทึกต่าง ๆ ปรากฏว่าชัดเจนและครบถ้วน

4. ความต้องการความช่วยเหลือจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเองในอนาคต

ไม่ปรากฏว่าต้องการเพิ่มโครงการใด ๆ จาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง คณะกรรมการจึงจะหาวิธีประสพสิทธิ์ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง 6 ขั้นตอนในด้านบริหารการปุ๋ยในอนาค

บ้านเจดีย์โคะ
ตำบลดงหว้าน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

1. สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นมาเมื่อ 1๕ ปีที่แล้ว มี 4๐๐ ครอบครัว มีประชากร 3,๖๐๐ คน ประกอบด้วย
ด้วยหมู่บ้านเล็ก ๆ 3 หมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ห่างกันไม่มากนัก กลุ่มชาวเขาเผ่าม้งเป็นกลุ่มแรกที่ โครงการพัฒนาชุมชน
ชนเลี้ยงตนเอง ตั้งธนาคารปุ๋ยขึ้น แต่โครงการนั้นปัจจุบันได้แพร่ขยายออกไปสู่หมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและ
คนไทยแล้ว หมู่บ้านจะแยกกับถนนโดยระยะทาง 28 กิโลเมตร จากในเมืองถึงแม่สอดชายแดนพม่า เกือบทุกครัว
เรือนมีไฟฟ้าและน้ำใช้

พืชเศรษฐกิจที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และถั่วแระ หลายครอบครัวที่ต้องเช่าที่
นาทำกินในการปลูกพืช ชาวสวนส่วนใหญ่จะขายพืชไร่ของตนให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อในไร่ เพราะพ่อค้าจะอำนวยความสะดวก
ความสะดวกในด้านการขายจากไร่สู่ตลาดได้ เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวบ้านที่ยืมข้าวจาก BAAC ส่วนหนึ่งซึ่งมี
จำนวนไม่น้อยมากที่ได้รับการคิดอัตราดอกเบี้ยในราคาที่สูงเป็นพิเศษ

มีโรงเรียนอนุบาลสำหรับเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน โดยจะมีอาสาสมัครของ โครงการพัฒนาชุมชน
เลี้ยงตนเอง เป็นผู้สอน

2. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง - กิจกรรมที่มีส่วนสนับสนุนในหมู่บ้าน

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เริ่มต้นกิจกรรมในหมู่บ้านนี้โดยการจัดตั้งธนาคารปุ๋ยขึ้น
ในปี พ.ศ. 2532 สมาชิกของธนาคารปุ๋ยจะสมัครจ่ายเงิน 50 บาทต่อ 1 ไร่ ๆ ละ 50 กิโลกรัม ซึ่งคิดว่าอัตรา
ดอกเบี้ยในท้องตลาดร้อยละ 4 ต่อเดือน สมาชิกเริ่มจาก 35 คน จน ปัจจุบันมีสมาชิก 47 คน และในปีนี้มี
สมาชิกเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 คน คนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจะสมัคร ชื้อปุ๋ยได้แต่ต้องจ่ายเป็นเงินสดไม่ให้อัตราดอกเบี้ย
เชื่อ ปรากฏว่ามีการจองคิวเข้าเป็นสมาชิกของธนาคารปุ๋ยเพราะจะต้องจ่ายเงินเพิ่มจากเดิม 20๐ บาท เป็น
500 บาท คณะกรรมการจะอนุญาตให้เข้าเป็นสมาชิกใหม่ได้ปีละ 2-3 คนเท่านั้น ข้อจำกัดนี้มีสาเหตุอันเนื่องมา
จากจำนวนเงินทุนของธนาคาร

สมาชิกของธนาคารปุ๋ยจะได้รับใบยืมสิ่งไว้จากการใช้เงิน ธนาคารปุ๋ย มีการจัดสร้างธนาคารยืม
และธนาคารพาปราบศัตรูพืชรวมทั้งมีเงินทุนช่วยเหลือของหมู่บ้าน การชำระคืนจะชำระเป็นเงินสดมากกว่าคืนด้วย
สิ่งของอย่างที่ยืมไป เช่นข้าว ไม้ฟืนถ่าน ไม้เปลือกของผลไม้ ฯลฯ ชาวบ้านจะมิมีไปไหนค่าจ้างมากกว่านี้ เป็นวิธีที่
ง่าย

เงินที่ยืมจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง จะตั้งชำระคืน จากวงเงินของธนาคารปุ๋ย คือ 120,000 บาท และในปีที่ชำระเงินคืนจะคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อเดือน (ซึ่งเหมือนกับคิดดอกเบี้ยครั้งหนึ่งของนายทุน)

สถานที่ ๆ จะเก็บปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และข้าว จะเก็บไว้ในที่มิดชิด และเก็บไว้อย่างดี และมีมาตรการป้องกันที่ดีด้วย

ในทุก ๆ ปีจะมีการเลือกคณะกรรมการ 7 คน และสมาชิกเดิมอาจจะได้รับการคัดเลือกอีกครั้งก็ได้ การประชุมจะจัดปีละ 1-2 ครั้ง คณะกรรมการจะได้รับการช่วยเหลือจาก "ที่ปรึกษา" ซึ่งก็คือมิชชันนารีชาวไทยที่ทำงานในโรงเรียนอนุบาลที่ตั้งในหมู่บ้านและดูแลเด็กจำนวน 50 ในบางพื้นที่ที่ปรึกษาจะมีบทบาทมากกว่าที่จะตั้งกฎเกณฑ์ในการให้คำปรึกษาอย่างเดียวนั่น

คณะกรรมการให้การยืนยันว่าเขาได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการป้องกันสภาพแวดล้อมและการทำบัญชี และสมาชิกคนนั้นก็ได้รับการอบรมในเรื่องปุ๋ยและยาฆ่าแมลง

บันทึกการทำงานของธนาคารปุ๋ยน้ำแฉะดีโค

ปี	จำนวนสมาชิก	ราคาขอมปุ๋ยที่ซื้อ	ราคาปุ๋ยที่ซื้อ
2532	35	0	23,500
2533	38	42,082	46,932
2534	40	40,830	41,860
2535	42	38,700	40,050
2536	45	72,200	40,500
2537	47	67,200	33,115

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

ปัญหาของธนาคารที่พบซึ่งมีไปส่วนน้อยคือ ละ การล่าช้าเงินสินเชื่อว่าล่าช้าและ สมาชิกไม่มาประชุม

4. ความต้องการความช่วยเหลือจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

สมาชิกบางคนต้องการให้ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ตั้งองค์กรสินเชื่อของหมู่บ้าน สมาชิกคนหนึ่งต้องการให้ตั้งสหกรณ์ ตลอดจนต้องการให้มีการฝึกอบรมการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชด้วย

PAYAP UNIVERSITY

บ้านห้วยตอง
ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

หมู่บ้านห้วยตองเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มี 84 ครัวเรือน และมีประชากร 460 คน หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นมาได้กว่า 100 ปีแล้ว เป็นหมู่บ้านคริสเตียน มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ ทางเข้าสู่หมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง

พืชเศรษฐกิจที่ปลูกคือ ฝัอก ชาวบ้านส่วนใหญ่จะนำฝัอกไปขายในหมู่บ้าน หรือขนส่งไปขายที่บ้านป่อเปีย หรือที่เชียงใหม่ ผลผลิตเช่นฝัอกนี้เริ่มส่งไปขายได้ในหมู่บ้านอื่น เมื่อมีถนนตัดผ่านเข้ามาในหมู่บ้าน และมีการปลูกฝัอกนี้ด้วยขบวนการที่ดีขึ้นเพราะวิธีการแบบนี้ราคาผลต่ำลง แลกจากนั้นชาวบ้านยังต้องการใช้ปุ๋ยด้วย รายได้จากการขายฝัอกต่ำมาก คือรายได้เฉลี่ยครอบครัวละไม่กี่พันบาท

นอกจากนี้จาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง แล้วก็มีโครงการอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือหมู่บ้านอีก เช่นโครงการพัฒนาที่ราบสูงไทย-เยอรมัน(TG-HDP) โดยผ่านองค์การของรัฐบาลคือศูนย์พัฒนาเขาเขา TC-HDP ได้จัดเตรียมกล้าฝัอกและผลไม้สำหรับเพาะปลูก และยังมีกลุ่มสหกรณ์ร้านค้าเพื่อขายพืชผลเหล่านั้นด้วย

หมู่บ้านนี้มีปัญหาเกี่ยวกับผลผลิตข้าว : ชาวบ้านมากกว่าครึ่งหนึ่งแจ้งว่าผลผลิตข้าวไม่เพียงพอสำหรับบริโภค พวกเขาจึงต้องหาวิธีแก้ปัญหาโดยการผสมพืชอย่างอื่นลงไปในช่วงด้วย เช่น ข้าวโพด หรือวิธีการสุดท้ายคือใส่หยากกล้วยซึ่งเป็นอาหารหลักของหมูผสมลงไปด้วย

2. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง - กิจกรรมที่สนับสนุนในหมู่บ้าน

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ได้เริ่มกิจกรรมในหมู่บ้านนี้โดยการจัดตั้งธนาคารปุ๋ยขึ้นในปี พ.ศ. 2533 สมาชิกจะต้องจ่ายค่าเป็นสมาชิกครอบครัวละ 200 บาท เงินค่าปุ๋ย 50 บาทต่อ 1 ไร่ ไร่ ๆ ขนาด 50 ไร่โดยกรม ขาดดอกเบี้ยอีก 25 บาท รวมเป็น 75 บาทต่อไร่ สมาชิกสามารถเลี้ยงตัวเองได้ จากสมาชิก 17 คน หลังจากที่ได้ยืมเงินจำนวน 10,000 บาท จาก TC-HDP เมื่อปี พ.ศ. 2538 อนุญาตให้เพิ่มสมาชิกได้อีก 17 คน มีคนที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกอาจจะเข้าร่วมโครงการด้วยแต่ยังไม่สามารถรับได้เพราะเงินทุนในธนาคารยังมีไม่เพียงพอกับความต้องการ อัตรา 3 ใน 5 ส่วนของคนที่ยืมจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง สามารถนำมาชำระคืนได้ตรงเวลา สถานที่ที่เก็บปุ๋ยทันสมัย แต่ชาวบ้านก็ยังยืนยันว่าควรที่จะมีการวางแผนที่จะสร้างที่เก็บแห่งใหม่อีกอย่างเร่งด่วน

คณะกรรมการมีจำนวน 5 คน จะกำหนดการประชุมร่วมกับสมาชิกของธนาคารปีละ 3-4 ครั้ง สมาชิกที่ไม่มาประชุมจะถูกปรับ 5 บาท

ประธานคณะกรรมการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการธนาคาร และผู้ดูแลทรัพย์สินก็ได้รับการอบรมเกี่ยวกับวิธีการทำบัญชีอีกด้วย

บันทึกการทำงานของธนาคารปุ๋ยบ้านห้วยดง

ปี	จำนวนสมาชิก	ยอดรวมเงินทุนธนาคารปุ๋ย
2533	17	36,145
2534	17	ไม่มีข้อมูล
2535	17	ไม่มีข้อมูล
2536	17	ไม่มีข้อมูล
2537	34	ประมาณ 50,000

หมายเหตุ เงินสนับสนุนปุ๋ยจำนวน 10,000 บาท ได้รับจาก TC-HDP เมื่อปี พ.ศ. 2538, อนุญาตให้เพิ่มจำนวนสมาชิกได้

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

การจดบันทึกในแต่ละปีไม่ชัดเจนเท่าที่ควรโดยเฉพาะจำนวนเงินทุน คณะกรรมการได้คาดการณ์ไว้ว่าในปีนี้ (2537) จะมีปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืน เพราะผลผลิตเบื้องต้นมีจำนวนน้อยมาก สมาชิกของธนาคารได้ให้ความคิดเห็นว่า การร่วมมือที่ดีจะทำให้การปฏิบัติงานของธนาคารดีขึ้น

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง จะเป็นผู้ทำหน้าที่ซื้อปุ๋ยจากเชียงใหม่ส่งเข้าไปในหมู่บ้าน สมาชิกได้กล่าวไว้ว่าพวกเขาไม่มีประสบการณ์ในการซื้อปุ๋ย และรู้สึกไม่มั่นใจที่จะหาซื้อด้วยตัวเอง

4. ความต้องการการช่วยเหลือจาก โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

ความต้องการส่วนใหญ่คือ องค์กรสินเชื่อเพื่อการศึกษาของบุตร และเพื่อผลผลิตทางการเกษตร เขาขาดแหล่งทุนที่จะยืมเงินเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

แม่ปูนล่าง

ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

1. สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้าน

แม่ปูนล่างเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงแดงและกระเหรี่ยงดำ มี 120 ครอบครัวและประชากร ๓๕๐ คน ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์ บางส่วนนับถือศาสนาพุทธ หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อ 1๘ ปีมาแล้ว ปัจจุบันนี้หมู่บ้านมีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ แต่ถนนเข้าหมู่บ้านยังไม่ได้ลาดยางและยังไม่ได้มีการซ่อมแซม

พืชเศรษฐกิจที่ปลูกคือ ยิง ข้าวโพด ถั่วแดง และนำมาขายที่เวียงป่าเป้า มีองค์กรสินเชื่อตั้งขึ้นเมื่อ ๘ เดือนที่แล้ว มีเงินทุนรวมทั้งสิ้น 2๘,๐๐๐ บาท ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่โครงการของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง แต่เจ้าหน้าที่ของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ก็ให้คำแนะนำแก่องค์กรสินเชื่อนี้ ชาวบ้านยังกู้ยืมเงินจากสหกรณ์ที่ใกล้กับหมู่บ้านในอัตราร้อยละ 1-3 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มสหวิศกรรมหมู่บ้าน ได้ความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งให้การช่วยเหลือเกี่ยวกับพันธุ์ไม้และพันธุ์พืชต่าง ๆ

2. โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง - กิจกรรมที่สนับสนุนในหมู่บ้าน

โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง เริ่มต้นในหมู่บ้านนี้ด้วยการจัดตั้งธนาคารปุ๋ยเมื่อปี พ.ศ. 25๓2 ด้วยจำนวนสมาชิก ๓๐ ครอบครัว แต่ละครอบครัวจะจ่ายค่าเป็นสมาชิกครอบครัวละ 200 บาท จำนวนสมาชิกไม่เพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากคณะกรรมการยังไม่อนุญาตให้เปิดรับสมาชิกใหม่เพราะเงินทุนของธนาคารยังไม่เพียงพอที่จะซื้อปุ๋ย โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง จะจ่ายเงินงวดสุดท้ายให้ยืมในปีนี้ หลังจากที่สมาชิกใหม่เข้าร่วมโครงการแล้ว สถานะที่ ๆ เกือบปุ๋ยยังไม่ดีพอ ธนาคารควรจะได้มีการสร้างขึ้นใหม่ และมีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิมเพื่อรองรับปุ๋ยที่จะต้องซื้อเพิ่มเป็นจำนวนมาก ในช่วงแรก ๆ ของปีนี้สมาชิกของธนาคาร (ผู้ดูแลทรัพย์สิน) เป็นผู้ซื้อปุ๋ยแทน โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง การเก็บรักษาสมุดบันทึกอยู่ในสภาพดี

คณะกรรมการมีจำนวน 7 คน จะประชุมร่วมกับสมาชิกปีละ 3 ครั้ง การประชุมครั้งแรกจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปุ๋ย ครั้งที่สองจะเกี่ยวกับเรื่องการเงินของสมาชิก และครั้งที่สามเป็นเรื่องการเรียกเก็บเงินคืนโดย สมาชิกชำระเงินคืนพร้อมกับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๓

ประธานคณะกรรมการจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการธนาคารและผู้ดูแลทรัพย์สิน จะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการทำบัญชี สมาชิกได้รับการฝึกอบรมเรื่องปุ๋ยและยาฆ่าแมลง

บันทึกการทำงานของธนาคารปุ๋ยบ้านแม่ปู่ล่าง

ปี	จำนวนสมาชิก	จำนวนปุ๋ยที่ซื้อ	จำนวนเงินทุนในธนาคาร/บาท
2532	30	276	83,808
2533	30	323	101,050
2534	30	333	108,735
2535	30	374	106,664
2536	30	286	102,855
2537	30	304	108,700

3. ปัญหาในการปฏิบัติงานของธนาคาร

ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านคืนปุ๋ยไม่ตรงเวลา อย่างไรก็ตามก็มีปัญหาเกี่ยวกับความไม่เข้าใจต่อธนาคาร : กล่าวคือ สมาชิกที่ซื้อปุ๋ยมากจะต้องจ่ายเงินค่ากำไรให้กับธนาคารมาก เพราะเขาเข้าใจว่าเงินลงทุน 200 บาท เขาก็ได้ให้กับธนาคารแล้วก็เท่ากับเป็นการแบ่งปันกำไรแก่ธนาคารแล้ว ปัญหาความเข้าใจนี้ยังได้มีการแก้ไขเรียบร้อยแล้ว

ผลสืบเนื่องจากเงินทุนมีจำกัด สมาชิกจึงไม่สามารถยืมเงินในจำนวนที่ตัวเองต้องการได้

4. ความต้องการความช่วยเหลือของ โครงการพัฒนาชุมชนเลี้ยงตนเอง ในอนาคต

ชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือในด้านการเงินและการสร้างที่เก็บปุ๋ยแห่งใหม่ นอกจากนั้นยังต้องการปุ๋ยจากธนาคารในจำนวนที่เพิ่มขึ้น